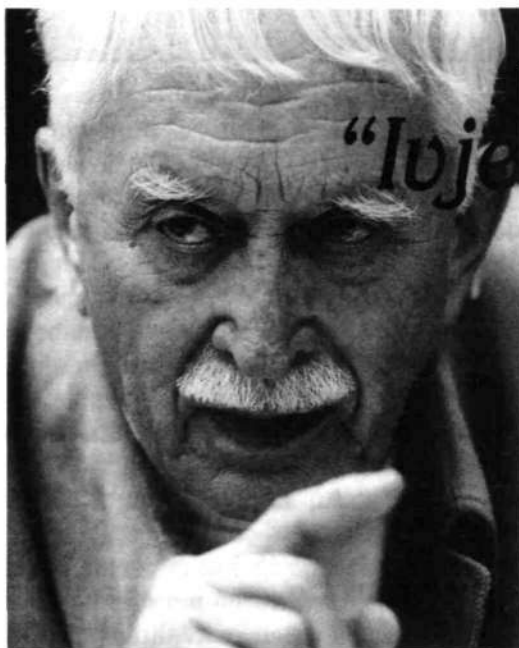

V žarišču

“Ivje lega na
srce...”

France Vurnik, Ivo Svetina
in Jurij Kovič o Torkarjevi zbirki
Maurice večera

FRANCE VURNIK

Namišljeno in stvarno

Novo zbirko pesmi Igorja Torkarja *Maurice večera* velja jemati in sprejeti kot zaokroženo izpoved zase, ki pa se navezuje na prejšnjo pesniško ustvarjalnost in se od nje hkrati odmika. K njeni celovitosti prispevajo tudi krokiji in risbe Franceta Slane kot “risarske meditacije o plimi in oseki bivanja” in zlasti spremni esej Kajetana Koviča z naslovom *Torkarjeve ledene rože in maurice*. Njeno vsebinsko tkivo, podano v menjajočih se pesniških oblikah, tudi v sproščeno pojmovanih sonetih s podaljški (kajti Torkar je zgovoren tudi v poeziji in mu zgolj štirinajst verzov očitno ne zadošča za sporočilo in njegovo utemeljitev), v doživljajskem in miselnem (tudi kritičnem) prepletu izvira iz njegovega življenjskega položaja zadnjih let, to pa pomeni prikaz in izraz eksistencialnih stanj pri letih, ki so se nagnila čez drugo polovico osemdesetih. Že dejstvo, da se spričo nasilnih posegov od zunaj v njegov življenjski krog ni upehal v smislu razočaranja, je vredno vsega spoštovanja, in če bi bilo potrebno, tudi metaforičnega zgledovanja. To voljo in veselje do jezljivega življenja očitno črpa iz svojega kraškega izvora, ki ga prav rad poudarja tako v prozi (*Umiranje na obroke*) kot v poeziji, v sedanjem primeru na primer v pesmi *Nočem nočem*, ko se mu “kamniti kraški upor” oglašja le še v sanjah.

V desetletjih, ko se je literatura, zlasti dramatika in proza, napajala pri filozofskih studencih z bolj ali manj kalno vodo, se je Torkarja označevalo kot sentimentalnega humanista, kar pa je veljalo predvsem za njegovo dramatiko, se pravi od petdesetih do konca sedemdesetih let. Seveda pa je bila oznaka prilepljena na vse, kar se je posvečalo ali ukvarjalo s tem, kar je človeškega, z antropocentrično naravnostjo, ki se je vseskozi v različnih oblikah in močeh upirala družbeno (oblastniško) usmerjevanim tendencam. Z novo družbeno stvarnostjo, z nastankom slovenske državnosti in demokracije, kakršna koli že je, se je ta manevrski duhovni prostor razprl oziroma postal bolj zapleten, manj razviden in zato toliko teže upodobljiv, če naj bo sprememba duhovnega horizonta zgolj nakazana. Zbeganost v umetniškem snovanju na vseh področjih je utemeljena in razumljiva prav v tem kontekstu, še najbolje pa ji je kos poezija.

V razčiščevanju teh razmerij med socialno utopijo in humanizmom si je Torkar s svojo vztrajnostjo in jasno mislijo pridobil enkratni moralni kapital, ki nemara v nekem smislu presega in senči literarno estetske kvalitete njegove literarne ustvarjalnosti, zlasti pesniškega dela. Na raven prigodniške vsakdanjosti pa je neko obdobje umeščalo tudi njegovo satirično verzificiranje v Pavlihi s podpisom Zlatoust in ga hočeš nočeš s tem tudi zaznamovalo. Toda to je poniknilo v času in današnji pogled je nedvomno drugačen od tistega v času sprotne nastajanja, ko je njegova satirična epigramatika učinkovala s svojo neposrednostjo.

Seveda tistega širokega in razvidnega manevrskega prostora za pesniški (ki je pri Torkarju vedno etični, v žanru pa tudi satirični) angažma zdaj ni več, kajti zdaj "z ledeno jezo v srcu" tava in išče – "ne vem več kaj", toda takoj nato se popravi in razkrije dvoje področij, ki naj bi še "zasrebrila srebrno pesem", to so "duše v grobnih jamah, ki nočejo strohneti", in pa "prestrašene oči, ki nočejo v brezdušju ivja oslepeti" (*Tavam*). Preteklost, zgolj spominska, in spremenjena sedanost s svojo zbeganostjo sta torej tematski področji, ki mu povzročata ustvarjalni nemir in zavzetost. Skozi šest ciklov vodi bralca od označevanja stanj, v kakršnih se doživlja oziroma prepozna, do "odrešilnih branj" – Rollandovega Miklavža Breugnona, ki je premagoval podobne nevšečnosti v sicer drugačnih časih z modrostjo in šaljivostjo, do pomiritve v "mavricah večera", ko se z vnukinjo odpeljeta na kolesih v "rožno deželo".

Tako se skozi šest ciklov spopada pesnik večinoma v svobodno oblikovanih pesmih s samosvojo strukturiranostjo, ustrezno tematiki, z upadanjem energije v sebi, ne pa s smislom svoje dejavnosti, zlasti pa z gluhim in nemim okoljem, ko se znova oglase spominski refleksi z nekoliko ironizirano dikcijo o sodnikih, ki "nekrivemu so – darežljivi razsodniki – kar štiri leta nesvobode podarili" (*Gluhci*). Tudi spopadi z Morano se v njegovi zavesti končujejo spodbudno in z upanjem, hkrati pa se "preljubemu" Bogu opravičuje za svojo naivnost, da še zaupa v svoj doživljajsko voluntaristični svet, ki ga pooseblja narava s ptičjim petjem (*Zrnje upanja*).

Torkarjeva pesniška dikcija je metaforično razgibana in tudi slikovito barvita: od srebrnih pesmi se nizajo barvni odtenki belih, rdečih, črnih, sivih, zelenih z ustreznim pomenom, tako da se mu "mrak in veter in dež" spreminjajo v rdeče tone, da mu je zarja siva, da mu je senca "zelena". Poigra se tudi s svojim pravim priimkom, ko v *Ironični pesmi* "kraški radoživec ... reče glasno: Le v peklu klan *fakinov* družba je vesela!" Tudi ta, zgolj človeško bivanjska pozicija s sicer kristalno jasnim zavedanjem končnega je ena od pglavitnih doživljajsko vrednostnih sestavin Torkarjeve *Maurice večera*.

K likovno sporočilni celovitosti zbirke prispeva svoj delež tudi naslovna reprodukcija oljne podobe *Mesto sanja Vide Fakin* z zanosno nebesno barvitostjo v prevladujočem zelenem tonu.

P. s.: Uvod v Torkarjevo zbirko je prispeval urednik založbe Pegaz International (Ignac Naglič) in v njem spomnil, da naj bi bila zbirka pripravljena za objavo v povezavi s Prešernovo nagrado, za katero je bil Torkar predlagan, izšla pa je po prejemu državnega odlikovanja. Praviloma zbirke izhajajo, ko nastanejo, nagrade pa se jim pridružijo ali pa tudi ne. Ta detajl iz urednikovega uvoda omenjam zgolj v povezavi s Torkarjevimi pesmimi, ki označujejo nemo in gluho okolje, ciklus *Gluhci*. Dojemanje, sprejemanje in vrednotenje poezije in besedne umetnosti sploh je skorajda nedoumljiv kompleks individualnih in prek njih kolektivnih presoj in odločitev. Tu se prepletajo in križajo, potrjujejo in izključujejo vrednostna merila zgodovinskih in teoretičnih dognanj, ki pa se v umetnosti z metaforičnimi oznakami iz časa v čas spreminjajo tudi v smislu svoje veljavnosti. Pridružujejo se jim osebne izkušnje in obzorja posamičnih presojevalcev menjajočih se generacij, kar vse vpliva na končne odločitve. Da gre pri tem tudi za neopredeljive doživljajske usedline, ki se strnejo v občutja in podzavestne mehanizme, tudi ne kaže prezreti. Pri tem je seveda pomembno tudi dejstvo, koliko se avtor sam angažira za svojo promocijo, nekateri na primer prav nič (tak primer je bil nedvomno pesnik Jože Udovič), nekateri pa kar preveč, da utegne učinkovati kontraproduktivno. Seveda pa so tu še silnice, ki izhajajo iz avtorjeve provenience in zaledja, ki ga sprejema in podpira. Začarani krog, skratka, ki pa se tudi odčara in izzove takšnale premišljevanja.

